

't inschrien

tweede jaargang nr 2, april 1970 kwartaaluitgave

„Een Inschrien is een vakje in de tuugkist waarin waardevolle zaken werden bewaard”.

Redactie: J. J. H. Meijer, H. Smeltweg 69, Enschede, eindredacteur.
Adriaan Buter, Neede.
H. H. Hagens, Almelo
J. Overbeeke, Haaksbergen.

Administratie: Mej. G. A. Weussink, Kortenaerstraat 20-II, Enschede, tel. 05420-1 02 06.

Bank: Algemene Bank Nederland N.V. te Enschede, Hoedemakersplein.

Giro: Nr. 1818110 t.n.v. Administratie 't Inschrien, Kortenaerstraat 20-II, Enschede.

Abonnementsprijs f 5,— per jaar.
Losse nummers f 1,50.

Uitgave van de Oudheidkamer „Twente” te Enschede

Overname van de inhoud, in welke vorm ook, is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

Historisch landschap bedreigd door wegen en industrie

Het Twentse landschap is niet alleen een zaak van de natuurvrienden, maar evenzeer die van de historici. Immers, het huidige Twentse landschap is in de eerste plaats te danken aan de in de geschiedenis optredende instanties. Eerst waren er de markebesturen, die stringente bepalingen opstelden tot 't instandhouden en uitbreiden van het bos-areaal. Later waren het naast de landbouwers de bezitters van landgoederen, die er hun steentje toe hebben bijgedragen, dat we hier heden ten dage het prachtige parklandschap bezitten.

Een eventuele aantasting van dit landschap behoort daarom ook door de historici bestreden te worden. En juist wanneer de Stedenband Twente haar zin krijgt, zullen tal van drukke verkeerswegen het thans nog rustige platteland doorsnijden en versnipperen. Voor het grootste deel van deze wegen zijn de tracees nog niet bij benadering aan te geven, zodat hierover nog geen zinnig woord valt te zeggen. Anders is het met dat deel van de rijksweg 35, ook genoemd Zuidelijke Bandweg, dat voor Enschede, Hengelo en Almelo de eerste verbinding gaat vormen met de E8. Rijkswaterstaat heeft hiervoor al een ontwerp opgesteld.

Uit de toelichting op dit ontwerp mogen we concluderen dat in Almelo bijna geen onvermijdbare schade aan het landschap wordt toegebracht. Bij Delden zal helaas een uitloper van het landgoed Twickel doorsneden moeten worden. Dit is noodzakelijk i.v.m. de bebouwing van Borne, een dubbele hoogspanningsleiding, een hoge-druk-

Vleerbos op de Usseler-es ± 1950.
Foto: Oudheidkamer Twente.

aardgastransportleiding en de bebouwing van de buurtschap Azelo, terwijl natuurlijk ook rekening moet worden gehouden met de veel ruimte vergende kruising met de E8. De schade aan de Twickelse bossen is te betreuren, maar lijkt onvermijdelijk.

Ook bij Hengelo geeft het ontwerp geen aanleiding tot opmerkingen. In de gemeente Enschede wordt de zaak echter minder mooi. De RW 35 gaat eerst door Twekkelo zonder daar veel directe schade aan te richten. Daarna gaat zij naar Usselo, waar zij volgens dit ontwerp dwars door de Usseler Es zou gaan lopen. Bovendien heeft de

gemeente Enschede zelf nog enkele wegen door of naast deze Usseler Es geprojecteerd. Het gevolg hiervan zou zijn, dat deze es, één der mooiste van Twente, geheel verwoest zou worden. Maar niet alleen de liefhebbers van een gaaf landschap worden hier benadeeld. Ook de Usseler boeren worden in sterke mate geremd in hun bedrijfsvoering door deze wegeaanleg. Velen van hen zullen grote omwegen moeten maken om bij hun werkgebieden te kunnen komen, omwegen van soms meer dan twee uur heen en terug. We willen er dan nog niet eens op wijzen, dat de esgronden zeer waardevol zijn voor de akkerbouw. Met andere woorden, zowel de boer als de stedeling, die graag geniet van een gaaf platteland, wordt in Enschede ernstig benadeeld. Het is daarom te hopen, dat Rijkswaterstaat haar plannen in Enschede zal wijzigen, temeer daar dit een nadrukkelijke wens is van het gemeentebestuur van Enschede.

Vooral in Hengelo en Enschede wordt de RW 35 gezien als de begrenzing van een industriegebied, dat mateloos ruim is opgezet.

Al twintig jaar verschijnen regelmatig prognoses voor de ruimte, die de industrie in de toekomst nodig zal hebben, waarbij 't geplande aantal industrie-hectares gestadig stijgt. Werd dit aantal in 1960 nog geschat op 243 ha., thans komt men al aan ruim 1000 ha., bedoeld voor het jaar 1985.

In Enschede zou dit inhouden, dat praktisch geheel Tweekelo voor industrie-doeleinden zou worden gebruikt. Toch is nog niets daaromtrent zeker.

Het gevolg hier hiervan is, dat landbouwers niet meer weten waar ze aan toe zijn. Daardoor zullen zij, verwach- tend toch binnenkort te moeten verdwijnen, niet meer die zorg aan hun bedrijven besteden, die nodig is. Dit

Archiefstudie

Het ministerie van CRM heeft een folder uitgegeven onder de titel „De toekomst van het verleden”, waarin er de aandacht op wordt gevestigd, dat openbare archieven vrij voor iedereen toegankelijk zijn, dat men er deskundig voorgelicht kan worden en dat stukken van elders gratis opgevraagd worden. Verder bevat de folder een lijst van rijks- en gemeente-archieven, die graag bezoekers zullen ontvangen.

werkt een voortijdige afbraak van uit recreatie-oogpunt belangrijke gebieden in de hand, terwijl later misschien zal blijken, dat deze gebieden toch verder voor landbouw en recreatie bestemd zullen blijven.

In de industrie-planning is de laatste jaren naar voren gekomen de gedachte aan industrieparken. De plannen hiertoe zijn o.a. ontvouwd voor in open vlakten te vestigen industrieën en daar zijn groenzones zeer gewenst. Iedere natuurliefhebber zal het echter met mij als zeer ongewenst beschouwen om binnen het bestaande landschap op open plekken industriegebouwen te stichten. Betonkolossen zijn ongewenst in een gaaf Twents landschap.

Industrie heeft Twente nodig, maar moet alle nieuw te vestigen industrie werkelijk aan kanaalwater liggen? De grote uitbreidingen zijn ook elders denkbaar, waar belangen van landschapsschoon en landbouw minder zwaar wegen. We kunnen concluderen, dat aan de Twentse horizon donkere uitlaatgas- en industriewolken verschijnen. Nog is er de tijd om deze wolken te weren!

J. J. H. Meijer.

Tien jaren Oeler Watermolen

I - in krantenkoppen.

Ter gelegenheid van het feit, dat het herstel van de Oldemeule te Oele bij Hengelo dit jaar dan toch zal beginnen, hebben we eens nagekeken, wat er sinds 1960 al zo in de kranten stond. Het was bepaald hoopgevend en heeft er in elk geval toe geleid, dat molenliefhebbers ondanks alles optimistisch zijn gebleven. Gelukkig niet ten onrechte.

Tubantia (?) 31-12-1960

Historisch monument loopt ernstig gevaar. WATERMOLEN OELE DREIGT TE VERVALLEN

Geen ruit is er meer heel. . . .

Tubantia 16-3-1962

Twickel en Overijsselse Molen willen molens in Oele en Azelo restaureren. In oorspronkelijke staat.

Dbl. v.h. Oosten 4-3-1963

Twee molens in Twickel worden gerestaureerd.

Tubantia 5-11-1965

Voor restauratie

Neemt gemeente watermolen in Oele over?

Tubantia 6-11-1965

Historie van meer dan zes eeuwen.

Oude „Oeler” watermolen blijft hopelijk behouden.

Twentse Crt. 26-7-1967

Noodvoorzieningen watermolen in Oele.

Heng. Dbl. 11-12-1968

Oeler watermolen **wordt** gerestaureerd

Dbl. v.h. Oosten 19-7-1969

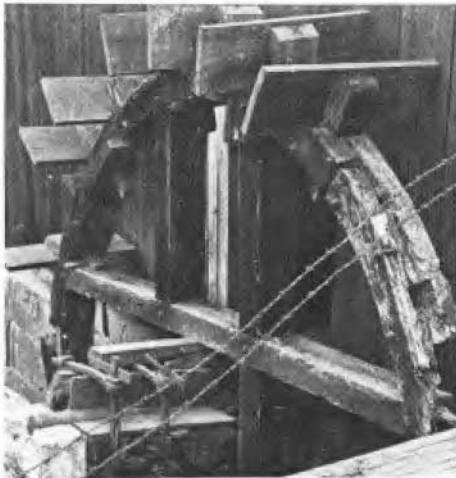
Oeler Molen. De Twentse molenliefhebbers kunnen juichen. . . .

Tubantia 29-12-1969

Restauratie Oelerwatermolen.

. . . zal in het voorjaar (1970) worden begonnen.

II - in foto's

1960

1970

Splynterinck yn olden Oetmerssem

Middelpunt van de marke Nutter was vanouds het erve Splinterink, beter bekend als Scholte Splinterink, vroeger ook als Splinterinkhof. Het is één van de als „hof” en tevens als „scholte” aangeduide erven in Twente. Beide benamingen geven wel aan, dat het oudtijds, voordat bronnen ons beginnen in te lichten, het belangrijkste erve was in de marke, mogelijk centrum van bestuur, wat dit dan ook geweest mag zijn. Haast wel zeker berustte het markerichterschap bij de eigenaar (aanvankelijk tevens bewoner?) van het erve, en is deze „bestuursfunctie” overgegaan op de meier van de Hof te Ootmarsum, toen deze het het onder beheer kreeg ¹⁾.

Een aanwijzing in deze richting is, dat de holtings of markevergaderingen zonder uitzondering plaats vonden op de Splinterinkhof. Dit bracht wel eens de merkwaardige toestand mee, dat de bewoner in zijn eigen huis zijn bestraffing moest aanhoren, als hij in enig opzicht tegen de marke had overtreden.

Zover de geschreven geschiedenis van het erve teruggaat, behoorde het aan de Bisschoppen van Utrecht. De vroegst bekende vermelding dateert van 26 Juli 1272 ²⁾. Bezitter ervan, beleend door de bisschop, was toen de heer van Almelo. In tegenwoordigheid van Johannes, elect van de kerk van Utrecht „droeg hij zijn goederen over aan zijn zoons Hendrik, Philipus en Arnold, waaronder „Splinterinchof mansionem in Aldensele”.

In 1317 verklaarde Egbert van Almelo dat Philippus en zijn broer van de bisschop onder meer in leen bezaten de

„curtis dicta Splincherinchof sita in parochia Otmerzem” ³⁾. Blijkens een oorkonde van 2 Mei 1317 was die broer de bovengenoemde Arnold. Hendrik bekleedde een geestelijke functie en was proost van de abdij Oudmunster in Utrecht. Kennelijk was er een twist gerezen over de Splinterinkhof, want na de dood van Hendrik en Arnold vervielen alle goederen weer aan de kerk van Utrecht en werd Egbert van Almelo ermee beleend, uitgezonderd deze hof. Hij deed er uitdrukkelijk afstand van, om aan het geschil een eind te maken ⁴⁾.

Het ligt voor de hand te veronderstellen, dat de heren van Almelo met het bezit van Splinterink ook het markerichterschap van Nutter bekleedden en dat ze dit dus kwijt raakten in 1317. Mogelijk is nadien deze hof door de bisschop onder de Hof Ootmarsum gesteld en is het markerichterschap daarmee in handen van de meiers ervan gekomen. Deze hof was echter niet gewaard in de marke Nutter, en het feit dat de meier te Ootmarsum wel markerichter van Nutter was, zou met het bovenstaande een verklaring kunnen vinden.

In 1494 komen we de Splinterinkhof tegen onder de erven „de oeren tyns betalen in den hoff Otmerssem”, nl. „Item Schulte Splintering 1 pen.”

Verdere opbrengsten van het erve in dat jaar waren: aan „pacht- ende garff-rogge” 14 mud „ter derden garven”, waaruit we zien, dat de rogge oogst dat jaar 42 mud had opgebracht; aan pachthoenders betaalde Splinterink „30 honren”. Gerst was er dat jaar niet verbouwd, want onder de

post „garf-gerste” lezen we: „Item de hof Splintering ter derden garve nichil hoc anno” (dit jaar niets) ⁵⁾.

Dat het erve een watermolentje had, vernemen we voor het eerst in 1554. In dat jaar werden nauwkeurige en uitgebreide lijsten samengesteld van alle erven onder de verschillende bisschoppelijke hoven. De bisschop had namelijk in 1527 de wereldlijke macht in handen van keizer Karel V gelegd en de Overijsselaren op 12 Februari 1528 van hun eed ontslagen. Karel werd in 1531 te Oldenzaal als landsheer van Twente gehuldigd en ten behoeve van de nieuwe machthebber werden deze zgn. liggers vervaardigd. Slechts van de, nu keizerlijke, hoven te Ootmarsum en Oldenzaal zijn ze bewaard gebleven. Ze berusten thans in het Rijksarchief te Zwolle en zijn gedateerd 1554. We geven, niet in het minst vanwege de veldnamen, deze lijst voor wat de Splinterinkhof betreft, in zijn geheel weer.

Toen na Prins Maurits' veldtocht in 1597 geheel Twente in Staatse handen

was gekomen, kwamen de hoven en onderhorige goederen onder beheer van het college van Ridderschap en Steden van Overijssel te Zwolle, dat voortaan als leenheer optrad. Het uit 1601 daterende Verpondingsregister van de Hollandse Rekenkamer te Den Haag ⁶⁾ vermeldt onder de Buerschap Nutter unde olden Othmerssen: „Splinterinck 10 mudde landes, noch 4 mudde woeste in heit stoppelen, 2 dachmal hoies giffit die 3de garve gehoret Antonio Hueskens”. In 1630 werd het erve verpand aan de heer van Almelo tegen 1680 goudgulden en een jaarlijkse pachtsom van 90 gulden ⁷⁾. Het pandschap gold voor 20 jaren en werd in 1650 verlengd; twaalf jaren later werd het ingelost. In 1716 vatten „de Ordinaris Heren Gedeputeerden deser Provincie” het plan op, de erven Splinterink, Haave, Aarnink, Vaarwijck en Oosterhoff te verkopen, waartoe weer de nodige specificaties werden opgemaakt ⁸⁾; zo onder meer: „Splinterinck met het Watermoletien... het halt (= hout) 640 gl daarenboven

Scholte Splinterink, kort vóór de afbraak

goede potegront en 150 jonge telgen doet te paght f 250 gl." De Erven werden „stuks wijze in ogenschijn genomen en met een de naam der stukken aangeteekent" en na de opsomming van landerijen lezen we dan o.m.:

„Het huis van den boer is een nieuw getimmer en in krachtigen staat bevonden, het geene in het gepasseerde jaar 1715 is gemaakt.

Het huisken van de lyftucht wat aan de slechte kante.

Het Molleken bij of onder den Hof te Splinterinck gehoorde, redelijk van getimmer bevonden, maar in korten wort daar toe een nieuwe steen vereischt.

De Richter J. Raeterinck tot Ootmarsum berigtet op de ingesondene resolutie van de Gedeputeerden van de Staaten van de provintie van Overijssel den 1 Julij 1716 genomen wogens de Verkoopinge van Erven

1. Dat Splinterinck Erve ruim 30 Mudde Saijlandt ses koeweijde en ses morgental Hoijland heeft.
2. Dat het Stam Holt daar aff verkoft en het daarop staande drie ad vierhondert gul. nog sal weerdig sijn.
3. Dat beneficie van plantagie is gering, maar het levendige waeter daar het Meultjen bij gaat geeft avantagie ant Splinterinck Erve.
4. Het Splinterinck soude verligt stucksgewijse meer uitbrengen als Wanneer het saemen off bij malkan deren verkoft wort.

Totte Estimatie off taxatie vant land, Holt etc. soude niemandt Hyromtrent kunnen bequamer nae mijn oordeel te gebruiken sijn als Monsr. Jan van der Sluise tot Haxbergen, die land en Holt kent en bij inspectie de grootste naerigt daarvan sal geven kunnen".

Wat betreft punt 2. weten we, dat in 1715 van het erve 18 eiken zijn verkocht ⁵⁾). De verkoop van 1716 is overigens niet doorgegaan, want nog in 1818 behoorde het tot de domeinen

van Overijssel, en stond te boek als „Een hofhoorig bouwhoef gen. Scholte Splenterink groot $20\frac{2}{3}$ morgen waarvan het bouw en erfregt behoord aan H. Scholte Splenterink die aan vaste pacht betaald twee honderd Agt en Twintig Guldens"¹⁰⁾). Het watermoleentje behoorde er blijkbaar al niet meer bij, getuige het feit dat in 1837 Frederik Meijer, linnenbleker te Oud-Ootmarsum, zijn linnenblekerij en koren-watermolen verkocht aan zijn vakgenoot Gerardus Rientjes¹¹⁾), naar wie de molen voortaan „Rientjesmolen" zal heten. In hun rapport „De Overijsselsche Wateren" van 1848 vermelden W. Staring en T. J. Stieltjes de Rientjesmolen nog „die met een bovenslagrad van 3.2 el (= meter) middellijn werkt". In het laatst van de vorige eeuw is het gebouwtje afgebroken.

Het huis met bijbehorende landerijen kwam in later tijd in bezit van de familie Jannink en werd enige tijd geleden verkocht aan de heer Buyvoets, wethouder te Ootmarsum. Deze brak de oude, stijlvolle boerderij met zijn vakwerk-muren en diep onderschoer af. Thans wordt de huisplaats gesierd door een „neo-saksisch" bouwsel in Ootmarsumse stijl. Waarmee in feite een eind gekomen is aan de 700-jarige geschiedenis van het erve Scholte Splinterinck.

H. Hagens.

¹⁾ Geschiedk. Atlas van Nederl.; G. A. J. van Engelen v. d. Veen, Marken in Overijssel 1924; pag. 117.

²⁾ R. E. Hattink, De Heerlijkheid Almelo; in Versl. Med. Ov. Regt en Gesch. 21, 1900.

³⁾ Racer, Ov. Gedenkst. II p. 278.

⁴⁾ Regesten v. h. arch. der bissch. van Utrecht; Mr. S. Muller Fz, 1900.

⁵⁾ Dr. K. Heeringa, Rekeningen v. h. bisdom Utrecht 1378-1573, dl. 1-2 Oversticht; Werken Hist. Gen. Utrecht 1926.

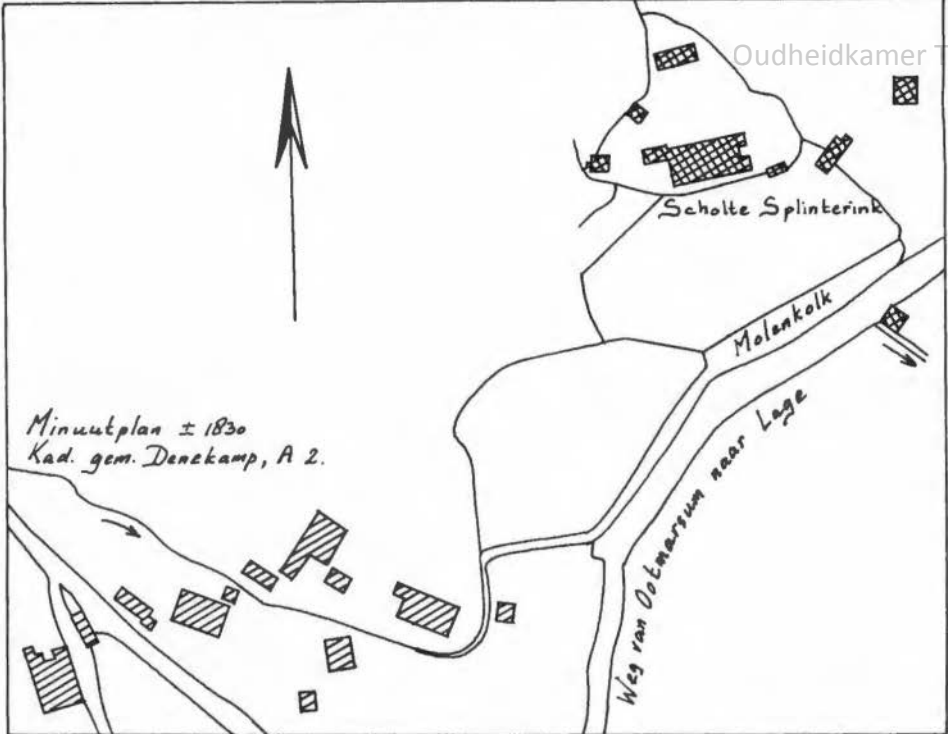
⁶⁾ Verpondingsregister van Twente 1601; Rijksarch. Zwolle, Staten Arch. nr. 2456.

⁷⁾ Arch. Oudheidk. Twente, Enschede, TD 6.

⁸⁾ Rijksarch. Zwolle, Staten Arch. 3030 en 3022.

⁹⁾ Arch. Oudheidk. Twente, Enschede, TD 12.

Ligging van Scholte-Splinterink en de molen

¹⁰⁾ Idem OD

¹¹⁾ Idem GOM NO3.

Ligger van de Hof Ootmarsum 1554, fol. 21v-23r.
Splynterynck yn olden Oetmerssem

Item dese nabescrevene lande behoren tot keij. Mat. Erue Splynterynck dat vulgewart ys theyde en weyde yn de marke van Nutre en olden=Oetmerss. oeck met scapedryfft, en eyrsten van den sayland vpt rot

Item dye spranckbreede darmen vp sayen kan ses mudde roggen

Item dat suarte stuccke dar vp men sayt ses scepel roggen

Item dat vrye stuccke van twen mudden gesayes
Item dat achterste stuccke anden velde darmen vp sayet eyn mudde roggen

Item eyn stuccke ander dwershegen darmen vp sayet eyn mudde roggen

Item eyn stuccke agterden gaarden daer men vp sayet dre scepell roggen

Item dat luttyke stuccke by kuckes landt daer men vp sayt eyn scepell roggen

Item dat marlant met eyn graslant dar an gelegen tsamen eyn mudde rogge landes

Item dyt voerss. ys vpt roott en dyt nabeschr. ys yn de esche

Item berkynck brede ys eyn mudde roggen gesayes

Item dye bakenbreede eyn mudde gesayes
Item dat lutteke stuccke anden depen becken dar sayet men vp ses spynt roggen

Item dye meulen brede van eyn mudde gesayes
Item dye brede vpden kerryckberrych daermen

vpsayet dre mudde roggen

Item dye steenbreede van eyn mudde rogge gesayes

Item by den daleloep eyn scepel rogge gesayes

Item noch eyn stuccke by den daleloep darmen kan vpsayen ses spynt roggen

Item by bolten huys anden woert eyn stuccke dar men vpsayet twe mudde roggen

Item eyn kampeken voor bolten huys daer men vp sayet twe scepell roggen

Item yn eppemans woert kamp eyn stucksken van anderhalleff spynt gesayes

Item eyn stuccke an sybbekesloe van eyn mudde

Item den poelarken ys eyn mudde roggen gesayes

Item eyn stuccke vp den poell van eyn halliff mudde gesayes

Item dat kloeken stuccke vp dye geer van ses spynt gesayes

Item dat lange stuccke twe scepel gesayes

Item dat wanscapen stuccke twee scepel gesayes

Item dye lemsbreede van dre scepell gesayes
Item dat verhoerde stuccke achter bodynck kamp darmen vp sayet twe scepel roggen

Item eyn garden by den huysen van eyn mudde lyns

Item dye roue garden van twe scepel gesays lyns

Weydelandt en hoylant

Item tot dessen Erue behoren twe weydekampe dorre lant en noch dat Enssche kampeken en

Bodemvondsten

Ootmarsum. Door de restauratiewerkzaamheden aan de R.K. kerk is de gelegenheid geboden om een onderzoek voort te zetten naar de mogelijke aanwezigheid van laat-12de eeuwse graven, zoals er in 1964 bij de aanleg van een verwarmingskelder zijn aangetroffen (Zie Bulletin KNOB 1964 Kol. 267-269).

Nadat afgelopen zomer een gedeelte van de fundering van de zuidelijke kerkmuur door de aannemer was blootgelegd, is op grond van een aangetroffen uitstulpend funderingsfragment, bestaande uit grote zwerfstenen van ca.

mogen tsamen weyden omtrent veer koene Item oock weyden sye oer koene under den holte ende ys alle tsamen dorre weydelant Item noch so mach dyt Erue weyden all oer beeste vp de gemene marke van nutre en oldenoetmerss dat welke meesten part heyde ys Item dye hoymaet by der mollen daermen wal vth krygen kan yn gemenen yaren elleue oft twelyff voder hoys Item noch eyne hoymaet achter bruggynck dar men oeck yn gemenen yaeren vyth kryght omtrent van vyff voder hoyes

Item holtgewas

Item dyt Erue by den huysse hefft eyne guden hoff met guden eken bomen bewassen, ende noch voer den huysse vpt loe vele eken boemen Oeck vele eken bomen ome dat rot tsamen twe hondert en techtetych bomen en noch wat hondert yonge boemen

Vyth ganck

Item dyt Erue ys onbelastet un onbeswaert
Item de luede vp Splynterynk wonende ende dar aff gebaren

Item Berendt Splynterynck ys besytter desses Erue ys hoffhorych met dren sone ende eyn dochter ys verwesselt en worden genomet Albert

Johan

Berendt

femme ys verwesselt by Johan van Brede
Item Albert voerss. hefft eyn huysfrowe beerte solle dyt Erue bouwen na des ouerlyden, en synt hoffhorych met twe dochters als femme

Styne

Item oock ys gebaren van dessen erue catarne wylen henrykes ter stegen wyff hoffhorych myt oren kynderen dye my onbekant synt want se synt vertrocken na drenthe ende Vryeslandt.

1 m breedte en 1½ m lengte, loodrecht op de zuidelijke gevel van de kerk het uitgegraven gedeelte verruimd en verdiept, waarbij vele beenderresten werden opgehaald. Op ongeveer 1.60 m beneden het maaiveld werd een niet nader te dateren gaaf skelet gevonden zonder kist of andere grafresten. Het geraamte lag vanaf het hoofd in west-oostrichting. De voeten ontbraken. De reden daarvan is waarschijnlijk, dat tijdens de bouw van een nieuwe steunbeer omstreeks 1870 de werkkuil het voeteneinde van het graf heeft verstoord.

In de aardlaag rondom het geraamte werden geringe houtskoolresten gevonden. De grond bestond uit groenachtige, sterk zandhoudende leem. In dezelfde kuil is een bandvormige grondverkleuring aangetroffen, die zichtbaar werd bij de zuidmuur van de kerk, langs de westzijde van de gemelde zwerfkeien liep en vervolgens omhoog in oostelijke richting. Een scherfje, vermoedelijk uit de ijzertijd, is zonder juiste plaatsbepaling opgeraapt. De bodem onder het skelet bestond uit een dikke leemlaag. Stukken ijzeroer vulden de openingen tussen de grote zwerfkeien. Het fundament van de zuidmuur van de kerk tussen de uitstulping van veldkeien en de omstreeks 1870 aangebrachte steunbeer was in vrij nieuwe baksteen uitgevoerd. Bij restauratiewerk omstreeks de eeuwwisseling zijn ter plaatse zwerfkeien verwijderd en naar de Kuiperberg buiten Ootmarsum, ter hoogte van het PTT-centrum, gevoerd. Dit laatste naar een mededeling van een oude inwoner.

In de herfst hebben de graafwerkzaamheden ten oosten van het nieuwe verwarmingshuis, dat tussen de zuidzijde van het koor en de oostgevel van het ca. 1503 aangebouwde transept is gelegen, positieve resultaten opgeleverd. Bij het verdiepen van de kuil zijn wederom veel skeletresten uit de laatste eeuwen verwijderd. Op ca. 1.70 m beneden het maaiveld werd in de zuidhoek een aantal zwerfkeijtjes zichtbaar, die in kleine hoeveelheden bij elkaar lagen en waarvan het doel nog niet is vastgesteld.

Ca. 2.50 m t.o. van het verwarmingshuis op ongeveer 1.75 m beneden de huidige oppervlakte stuitte men in de noord-oosthoek op een harde kalklaag, vermoedelijk ontstaan bij de vergroting van de kerk tussen 1491 en 1503. Onder deze laag kwam het deksel van een sarcofaag te voorschijn. Na het schoonmaken

bleek, dat hier wederom een graf was blootgelegd uit dezelfde periode als voorheen genoemd. De kist, konisch van vorm en zonder bodem, wat samengesteld uit randstukken van blokken aan elkaar gemetselde Bentheimer steen en een enkel blok oersteen. Het dekselfragment bestond uit 2 vastgemetselde, niet bij elkaar behorende fragmenten van Bentheimer steen en sloot $\frac{2}{3}$ van het graf. Het middelste gedeelte had een kruis in laag-reliëf als versiering. Het hoofdeinde werd bedekt door een zelfde steen, ongeveer gelijk van vorm, met een klein fragment van het voeteneinde van een kruis, eveneens in laag-reliëf uitgevoerd. Dit stuk is oorspronkelijk een voeteneinde-gedeelte van een sarcofaagdekfel geweest; het was geen onderdeel van het hoofdeinde-fragment.

Ter verduidelijking moge dienen:

- het dekselfragment (sierstuk kruis voeteneinde) lag met een kwart slag gedraaid op het hoofdeinde van het gevonden graf.
- het dekselfragment (sierstuk kruis hoofdeinde) lag op het midden van het gevonden graf.
- onbedekt was het voeteneinde van het gevonden graf.

De steenkist was binnenwerks ca. 2 m lang, het hoofdeinde ca. 60 cm, het voeteneinde ca. 50 cm breed. De maten van het dekselfragment aan het hoofdeinde zijn: 64 x 56 x 70 x 50 cm. De maten van het dekselfragment op het middengedeelte zijn: 81 x 73 x 76 x 56 cm.

De dikte van de dekselfragmenten is ca. 9 cm. In de oorspronkelijk ca. 40 cm diepe kist lag het bijzonder gave skelet van een man, die naar schatting 35 jaar is geweest (vastgesteld door de artsen Durville te Ootmarsum en de Jong van Lier te Denekamp).

Het hoofd, oorspronkelijk tussen twee blokken steen gelegen, is enigszins scheef in de richting van de borstkas gesleden. Ook is geconstateerd, dat het spaakbeen van de linkerarm onder het linkergedeelte van het bekken schuin omhoog uitstak. Gezien dit feit en de ligging van het hoofd bestaat de mogelijkheid dat het graf vele eeuwen geleden is gestoord. Van het geraamte is zoveel mogelijk geborgen. Grafgraven werden niet aangetroffen.

Na verwijdering van de steenkist en het skelet werd op dezelfde plaats verder gegraven. Een ca. 30 cm brede leemlaag van groene en bruinige kleur, rechthoekig van vorm, duidde op de aanwezigheid van een ander graf. Na voorzichtig de grond binnen de rechthoek afgeschaafd te hebben werd een omranding van houtskool zichtbaar, die na verder onderzoek zich verbreedde.

De grondverkleuring, de houtskoolrand en -resten hebben tot de conclusie geleid dat we hier te maken hebben met een boomkist.

Deze was dus pal onder de steenkist gelegen. In de boomkist werd een skelet in vrij gave staat aangetroffen. De ligging was ca. 2.25 m beneden het huidige oppervlak ter plaatse. Het geraamte was ca. 1.60 m lang en mannelijk van geslacht. De resten zijn geborgen. Er zijn geen grafvondsten gedaan.

Na verwijdering van de overblijfselen van het graf zijn in de noordelijke wand van de kuil op dezelfde diepte enkele skeletresten, waaronder een armgedeelte, van een tweede vermoedelijk identiek graf te voorschijn gekomen. Door de opstelling van werkmateriaal voor de restauratie van de kerk naast de kuil, moest dit onderzoek worden gestaakt. Een voortgezette egaliserings van de begravingsslaag in zuidelijke richting leverde weer geelgroene grond op. In oostelijke richting lagen enkele brokken ijzeroer. Zuidoostelijk van het eerst aangetroffen boomkistgraf lag wederom een rechthoekige verkleuring. Bij een verdieping tot ca. 12 cm binnen de rechthoekige verkleuring werd groenige modder aangetroffen waaronder wederom een skelet zichtbaar werd. Door het grondwater was dit skelet zeer doorweekt en grijsachtig zwart van kleur. Het lag ca. 2.40 m beneden het huidige oppervlak. Aan de westzijde waren enkele veldkeien waartussen het hoofd lag. Alle aangetroffen graven zijn west-oost georiënteerd. Het laatste had evenwel, wat het hoofdeinde betreft, een afwijking naar het zuiden. Wegens de grondwaterstand is dit graf niet verder onderzocht, maar weer dichtgedekt. Het bevindt zich nog in situ.

Wat de datering betreft valt bij de aangetroffen steenkisten, gezien de vorm en het oudste type bewerkte dekselfragmenten van Bentheimer steen, te concluderen dat we met graven uit de 12de eeuw te maken hebben. De boomkistgraven zouden uit de eerste eeuwen na de kerstening kunnen zijn, toen de natuursteen uit de naaste omgeving nog niet in exploitatie was genomen. De graafwerkzaamheden zijn door enkele leden van de werkgroep geschiedenis van de Stichting Heemkunde te Ootmarsum uitgevoerd. Veel medewerking is verleend door de uitvoerder van de kerkrestauratie. Voor het onderzoek van de boomkistgraven is assistentie verleend door Dr. C. C. W. J. Hijzeler te Enschede.

Drs A. L. Hulshoff

Vriezenveen. Landbouwer Dekker aan de Twistveenweg in Westerhaar heeft in oktober 1969 op het aardappelland vlak naast zijn woning een prehistorische hamer gevonden. Het is een gladde gepolijste steen, aan de voorkant afgeslepen en met in het midden een gat, een prehistorische strijdhamer uit het neolithicum. Bij de ruiilverkaveling aan de Aadijk kwam men destijds ook een dergelijke steen tegen. (Oudheidkamer Vriezenveen)

Lemen wanden bij boerenhuizen

Toen voor enige jaren de achttiende eeuwse hooischoor (met twee doorritten) op het erve Wiegert in Groot Agelo werd afgebroken en herbouwd werd op Borg Beuningen, deed zich daarbij reeds aanstonds de vraag voor, hoe de lemen wanden te reconstrueren, die, blijkens nog voorhanden resten, aanwezig waren geweest. Het geslacht der oude boeren-timmerlui en metselaars, dat dit werk gemaakt had, was reeds lang ter ziele. Er moest worden aangeklopt bij personen en instanties die ervan verdacht konden worden, wel eens met dit bijltje gehakt te hebben. Geïnformeerd werd bij Monumentenzorg, bij dr. Ottenjann van het Museumsdorf Cloppenburg, bij de waard van het Everlo, de heer Racer Palthe, bij de heer Weenink op Erve Kots in Lievelede en nog andere.

Maar er kwam niet zoveel uit, totdat ik, tijdens de ledenvergadering van „Het Overijsselsch Landschap”, bij de rondvraag dit punt ter sprake bracht. En ziet, daar kwam het woord, dat, zoals later bleek, het verlossende woord was en het antwoord op de vraag die mij al zolang bezig hield. Ik werd door iemand van het Staatsbosbeheer verwezen naar de aannemer Harmsen in Hellendoorn. En deze deed mij het recept aan de hand, dat, naar later bleek, ook reeds aan Jan Jans (toen reeds overleden) bekend was geweest. Zoals iedere goede huisvrouw haar recepten angstvallig bewaakt, zo moge ook dit met zorg worden behandeld want het is deugdelijk gebleken. De oude schuur op Borg Beuningen staat er, ook na jaren, piekfijn bij. Bij gelegenheid zou men in de toekomst

hierop terug kunnen grijpen. Dit is dan ook de reden waarom ik deze bijdrage gaarne aan 't Inschrien toevertrouw. Hier komt het dan:

Drie kruiwagens leem (gele, geen rode). Bij de schuur van het Wiegert gebruikten wij de vette keileem die wij, vlak bij huis, in een ontsluiting aan de straatweg Oldenzaal-Denekamp aantroffen.

Drie emmers koemest.

Drie emmers haksel (kortgehakt stro) Als de mest veel stro bevat, dan minder haksel nemen. Met water aanmengen, doch het moet niet te dun worden. Opzetten in verschillende lagen. Eerste laag: Alleen 't tenen vlechtwerk opvullen. Tweede, derde en eventueel vierde laag in zo dun mogelijke dikte opbrengen. Aan beide zijden van de wand tegelijk aanbrengen, de laatste laag met de troffel glad maken. Het opbrengen dient te geschieden bij vochtig weer en de lagen moeten steeds nat gehouden worden. Er zullen wel krimpscheurtjes ontstaan, die men later dicht moet zetten. Cloppenburg praat over „Geschiebe-lehm” (keileem), hecht geen waarde aan de toevoeging van koemest, doch wel aan haksel. Verder raden zij aan een goede menging om een homogene massa te krijgen.

Hengelo, juni 1969

A. C. Meyling

Gehoord en gelezen

Almelo. De gemeente is voor f 8000 eigenaresse geworden van het historische Wevershuisje aan de Kerkengang, dat voorkomt op de monumentenlijst.

Diepenheim. Het pand Middenstraat 5 is afgebroken. Hier vestigde in 1905 kruidenier Willem Bittink zich, die ook handelde in stovenbriketten, vuuraanstekers, talhout en hammen. Vóór 1905 stond op deze plek een lompenpakhuis van een Joodse handelaar. De hier nog steeds lopende waterleiding was toen zo breed, dat een Enterse zomp van de Regge uit het pakhuis kon bereiken.

Drienerlo. De studentenhockeyclub van de THT-campus heeft op het hogeschoolterrein een vijftien meter hoge oude boortoren in gebruik genomen als clubhuis. De KNZ heeft de club het houten bouwsel geschonken. Daarmee blijft althans één van deze nu niet meer gebruikte boortorentypes behouden.

Enschede. Sinds 1 januari heet het r.k. ziekenhuis (de naam St. Jozefziekenhuis is nooit aangeslagen) het Stadsmatenziekenhuis. Deze naam, ontleend aan de vroegere stadswaai, waarin het ziekenhuis gebouwd werd, is bij een prijsvraag uit de bus gekomen.

Enschede. De Historische Sociëteit Enschede-Lonneker heeft de stichtingsvorm verkregen. Ten overstaan van notaris H. J. Bessm is op 6 febr. 1970 de stichtingsactie verleden. Het bestuur bestaat uit: Joh. Buursink, voorzitter, D. Taat, secretaris, B. van der Molen, penningmeester, H. G. Gosejacob en J. J. H. Meijer. Bij de koffie van de Hölterhof, waar de sociëteit meestal samen komt, werd voor deze gelegenheid een originele Enscheder krekkel gepresenteerd.

Enschede. In het kader van de stadssanering zal een nieuwe straat de Boulevard en de Espoortstraat verbinden. Daardoor gaan twee straten verdwijnen: de Gronausedwarsstraat en de straat met de historische naam Hessenweg.

Goor. Voor het eerste na een traditie, waarvan men het begin niet meer weet, is de rondgang van de muziekvereniging Apollo in de Nieuwjaarsnacht niet doorgegaan. De muzikanten vreesden beschadigingen door vuur-

werk. Bovendien was de belangstelling de laatste jaren tanende.

Gronau. De „Alte Kirche“, in 1738 gebouwd, o.m. uit de opbrengst van een in Nederland gehouden collecte (8875 gulden), is afgebroken, ondanks pogingen van de Gronauer Heimatverein om haar te behouden.

Hengelo. Op 29 december 1969 heeft mr. B. H. A. M. Plegt, o.m. hoofdredacteur van het Jaarboek Twente, afscheid genomen van zijn dagelijkse werkzaamheden als hoofdredacteur van de Twentsche Courant / Overijssels Dagblad. De heer Plegt is benoemd tot ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Losser. Op 13 december 1969 heeft het Bernardusziekenhuis feestelijk een nieuwe naam gekregen. Het heet nu: Dinkelziekenhuis.

Münster. Op 11 december 1969 heeft in slot Wilkingshege prof. dr. Klaas Hanzen Heeroma (pseudoniem Muus Jacobse) de Joost van den Vondel-prijs in ontvangst mogen nemen wegens zijn verdiensten voor de Duits-Nederlandse culturele betrekkingen. Prof. Heeroma is directeur van het Nedersaksisch Instituut te Groningen.

Oldenzaal. Tijdens de jongste carnavalsdagen waren de ANWB-naamborden veranderd in „Boeskoolstädke“, een stunt van de Twentse Club aan de Rijksuniversiteit te Groningen.

Oldenzaal. De Nederlandse Klootschieters Bond, die zijn leden voornamelijk uit Oldenzaal en omgeving betreft, vindt, dat de naam klootschieten op de lachspieren van het overgrote deel van de bevolking werkt. Men wil meer belangstelling voor deze sport wekken door de naam te veranderen in Werpbal. De Klootschieters Federatie Nederland (waarbij o.m. de Losserse Klootschieters Federatie aangesloten is, evenals verenigingen uit de Achterhoek) is tegen deze naamsverandering.

Ruurlo. De restauratie van de windhoutzaagmolen Agneta, waarmee in 1967 begonnen werd, kan dit jaar voltooid worden, dank zij de nodige subsidies en de voortzetting van het bedrijf door de weduwe van de in 1967 overleden molenmaker Ten Have te Vorden.

Rijssen. Het nog volop in Twente levende gebruik om bij een geboorte een krentenwegge aan te bieden, beleefde op 6 december een hoogtepunt, toen Henk ter Avest en zijn vrouw voor hun deur aan de Enterstraat 202 een heftruck zagen stoppen, waarop een krentenwegge van anderhalve meter lengte, aangeboden door collega's van het transportbedrijf Groteboer.

Vragenrubriek

De naam „Vretberg”, al door Cato Elderink gesignaleerd, waarover A. B. in 't Inschrien II, 1 bijzonderheden meedeelde, geeft de heer G. J. Eshuis te Almelo aanleiding op te merken, dat onder Den Ham, rechts van de weg naar Daarle en onmiddellijk grenzend aan de buurtschap Linde, de Vrettekamp ligt. De heer Eshuis schrijft: „Toen ik (in 1956) ter plaatse informeerde naar de herkomst van deze veldnaam, werd mij verteld, dat dit hoog stuk bouwland voordien een heideveld was geweest, waarin zich veel konijnenwrangen bevonden. Men zou hier toen met fretten hebben gejaagd. Of dit laatste mogelijk slechts een veronderstelling van mijn zegsman was (hij had het zelf niet meegemaakt) heb ik helaas niet verder uitgezocht”.

De heer J. Overbeeke vond in een stuk uit

Saasveld. De beste midwinterhoornblazers kwamen deze winter uit Vasse, dat de wedstrijd om de zilveren hoorn won. Vorig jaar had de Krommendiek de beste blazers. Er deden 15 boerschappen mee. De uitslag was: 1. Vasse 160 pnt., 2. Saasveld 154½ pnt., 3. Rossum 151½ pnt., 4. Krommendiek 150 pnt., 5. De Lutte 147 pnt.

Vasse. De restauratie van de watermolen Frans aan de Mosbeek is in volle gang. Architect is V. A. Vlaanderen te Enschede. De firma G. Masselink te Mander voert het restauratiewerk uit.

Weerselo. De Stichting Twente Contact heeft het initiatief genomen om het voormalige Stifthuis te restaureren en in te richten tot conferentieoord. Men wil proberen de schouw, die nu in het rijksmuseum Twente staat, weer in het Stifthuis aan te brengen. Architect D. Hulshoff uit Den Haag heeft een restauratieplan gemaakt, dat drie ton zal vergen. Het omvat o.m. het maken van een zaal voor 75 personen. In de toekomst zou een logiesvleugel aangebouwd kunnen worden.

Zwolle. De onderhoudskosten van molens komen voortaan ook voor rijks- en provinciesubsidie in aanmerking, wanneer de molens niet meer als zodanig in bedrijf zijn. Bovendien is het maximum subsidiebedrag verhoogd tot f 1500.

1709, onder Langelo (gem. Haaksbergen) „het Vretteveld” vermeld.

Everhard Jans, Almelo, reageert op het artikel over roo'n bonnies in Inschrien no. 5. Hij schrijft: „de ossenbloedkleur werd inderdaad ook in het interieur van het boerenhuis in Oost-Twente toegepast (in het artikel ook vermeld, red.) Tijdens een kort geleden gemaakte speurtocht door het Dinkelgebied ontdekte ik in de Buurtschap De Lutte aan de rand van een weiland een vervallen vakwerkboerderijtje. Dit sinds 1948 niet meer bewoonde wönners-huuske Groeneveld bezat het traditionele planken beschoot boven de koestal, waarachter de hilde zich bevindt. Rechts achter de niendeuren, begrensd door het derde gebint, was deze beschieting voorzien van de bekende roo'n bonnies. Ook de stekbände aan deze zijde van de deel had de boer een roodbruin kwastje gegeven. Door het verwijderen van de jonge stapelmuur is het vroegere los-hoes-karakter van deze keuterboerderij weer hersteld. Aan het exterieur was niets van het „ossenbloed” (meer?) te bespeuren. Het boerderijtje zal in zijn oudste gedaante uit het laatst van de achttiende eeuw dateren.

Heel lang nog stond bij Weerselo het erve Lookotte, een monumentale vakwerkboerderij van omstreeks 1800. Interessant was het nienende met het al wat spichtig aandoende vakwerk. Op de top van het boavenende stond een gevelteken met een radvormig zonnerad. Verrassend werkte de ruime deel bij het binnentreden van het bedrijfsgedeelte. Het houtwerk was hier aan weerszijden met roo'n bonnies bestreken. Na de slooping van het huis redde ik uit de afbraak nog twee plankjes als tastbaar document van deze kleuzede. De al door Cato Elderink gesignaleerde overschakeling op groen en wit als buitenkleuren is terug te voeren op stedelijke uitstralingsverschijnselen. Als „gesunkenes Kulturgut” verdrong sinds het begin van de negentiende eeuw het stadse groen de natuurlijke grijze eikenhouttint en het boerse roo'n bonnies. Bij boerderij rondom Enschede vond dit al vroegtijdig plaats, eerder dan in het geïsoleerde N.O. Twente (Geesteren, Breklenkamp, Noord Deurningen etc.)”.

Monumentenlijsten vastgesteld

Het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk heeft de definitieve monumentenlijsten van Hengelo, Stad Delden en Losser vastgesteld. Op de **Hengelose** lijst komt o.m. de oude begraafplaats aan de Bornestraat voor, welke de gemeenteraad had willen afvoeren. Verder staan op deze lijst:

Boerderij Albersdijk 20 (landgoed Twickel) met riet- en pannendak, zandstenen plint, vensters met roedenverdeling en luiken.

Boerderij Brinkhuisweg 18 (landgoed Twickel) met bovenkamer, houten topgevels a.d. voorzijde, gevelstenen 1784, 1805, 1862.

Boerderij Oelerschoolpad 14 (landgoed Twickel), erve „Groot Avest”, met bovenkamer in vakwerk, houten topgevels a.d. voorzijde, zandstenen put met jaartal 1746, vensters met roedenverdeling en luiken.

Boerderij Spiekerweg 20 (landgoed Twickel) met vakwerkschuur.

Boerderij Drienerwolderweg 33, erve „Hege-man” met houten geveltoppen, gevelsteen met drie jaartallen: 1704, 1733, 1736.

Boerderij Morshoekweg 15, „Bruggen Luuks”, vakwerk in achter- en zijgevels.

Watermolen (korenmolen) „Oldemeule” te Oele.

Israëlietische begraafplaats, Dennebosweg.

De lijst van **Stad Delden** bevat 16 monumenten, waaronder de boerderij Wes (Goorsestraat A9), die door grenswijziging met Ambt Delden binnen de gemeentegrens kwam te vallen. Het gemeentebestuur wil deze boerderij niet handhaven en zal, evenals enkele particulieren, tegen het vaststellen van de lijst in beroep gaan bij de Kroon.

De lijst van Delden bevat verder:

Het pand Langestraat 24-26 (eigenaar Aan de Stegge), met statige gevel, waarin voordeur-omlijsting en bovenlicht.

Het 19e eeuwse woonhuis Langestraat 77 (eigenaar Scholten), eveneens met monumentale ingang.

Het pand Langestraat 60 (eigenaar Bouwman), een goed voorbeeld van een stadsboerderij uit de 18e eeuw met zeer lange zijgevel, waarin vakwerkfragmenten.

De grote of St. Blasius-kerk, de toren, de koorbanken en het orgel van deze kerk.

Aan de markt de panden 1 (v.m. posthuis De Kroon), 3, 5 en 2.

Het voormalige burgemeestershuis Hengelose-

straat 5 (nu huize Diemer), het rentmeestershuis, hotel De Drost van Twente met naastliggende woningen.

Het vakwerkhuis aan de Meijlingstraat.

De boerderij Vossenbrink 3 met inscriptie en jaartal 1754 boven de niendeur en bijbehorende schuur.

Gemeente Losser, in het dorp: Toren van de voorm., nu afgebroken R.K. kerk (15e à 16e eeuw).

Bleekwachtershuisje, Scholtinkstraat 5.

Vakwerkhuisje Scholtinkstraat 7.

Het „Teylershuis”, Teylerstraat 21 met vakwerk-zijgevel, stenen inrijpoort met sluitsteen 1672.

Het „Froonshuis”, Teylerstraat 25, stenen boerderij, vensters met roedenverdeling, jaartal van muurankers 1682.

Het „Aleida Leurinkhuis”, Teylerstraat 27-29 met houten geveltoppen, vensters met roedenverdeling.

Ned. Herv. Kerk, Teylerstraat 31, zaalkerkje uit 1813.

Buiten het dorp vermeldt de lijst:

Boerderij „Austie”, Paandersdijk 10, geheel in vakwerk, houten gevels, vensters met roedenverdeling, stenen 1804, 1809, vakwerkschuur. Boerderij „Olde Austie”, Austiebergweg 2, gaaf vakwerkhuisje.

Lutterzandweg, driebeukige vakwerkschuur, uit Groot-Agelo overgebracht naar het v.m. erve Groot Beverborg (Overgenomen uit Tw. Crt.; we vermoeden, dat hier de schuur bedoeld wordt, die thans staat op de grond van de villa Borg Beuningen, red.)

Boerderij Mensmansweg 1, gaaf vakwerkhuisje. Op het erve „Mölleman”, Beverborgsweg 9: vakwerk-bakspieker.

Boerderijtje „Olde Möllink”, Lutterzandweg 17; lös hoës, geheel in vakwerk (thans als schuur in gebruik).

Boerderij „Bekhuis”, Hanhofsweg 22, vakwerk in achter- en zijgevels.

Op het erve „De Reimer”, Molterheurneweg 6: vakwerk-bakspieker.

Boerderij „Beernink”, Beerninksweg 1, vakwerk in achter- en zijgevels, in de korbeels het jaartal 1644.

Erve „Dingeman”, Pastoor van Laakstraat 107, grote vakwerkschuur met in de korbeels twee maal het jaartal 1778.

Op het erve „Zwaverink”, Glanerbrugdijk 7: vakwerk-bakspieker.

Foksweg 2: Driebeukige vakwerkschuur.

Drielandeweg 1: Grenssteen, wapens Overijssel, Bisdom Munster en Graafschap Bentheim, elk met jaartal 1652.

Boek en blad

Perspectief, jan. 1970, personeelsblad Tw. Crt. is voor een groot deel gewijd aan het afscheid van hoofdredacteur mr. B. H. A. M. Plegt. In een afscheidartikel schrijft mr. Plegt o.m.: „Ook door ons werk zijn de nadelen van het Twentse volkskarakter wat bijgeviuld“.

Dagblad van het Oosten. 24/1 Dagboek van een rustige revolutionair (Jan ter Horst), 27/1 Oorspronkelijke opzet was spoorlijn Almelo-noorden, 28/1 Hammer raad wilde station, 2/3 Bommen op ijsbaan Zenderen, 7/3 Harry Wonnink, Oude smokkelaar vertelt van '14-'18 Serie G. J. Eshuis, 20/2 Werd Grimberg gesloopt om bouwvalligheid? 27/12 Het leven van de landman wat niet altijd genoeglijk, 10/1 Volksgeloof in veld- en wegnaamgeving, 17/1 Verstokt vrijgezel dulde geen vrouwvolk, 31/1 Water maakte het boeren om Grimberg vaak lastig, 7/2 Bruggen waren niet altijd betrouwbaar, 21/2 Erve-namen om Grimberg, 7/3 Water en wind creëerden vorm van het landschap.

Twents Dagblad Tubantia. 24/12 O. ter Kuile, Aanwinst Rijksmuseum Twenthe (schilderij P. G. van Roestraeten, „Vanitas“, 1696), 27/12 Van strook tot muts, 31/12 uit grootvaders kiekjes („de cognacclub 1914), 24/1 J. B. G. Tenkink, „Scholte“ in het Woold, 27/1 Rosoliemolen uit 17e eeuw op erve Kots, 14/2 Met de kromme arm naar de boreling, 19/2 Brandweereembleem uit de puinhopen van stadsbrand, Serie B. J. Hekket, Wat betekent: 20/12 Edeling, 3/1 Knoef, 10/1 Colmschate, 17/1 Eibergen, 24/1 Enskede, 31/1 Krabbenbos, 7/2 Nijkrake, 14/2 Eppenzolder, 21/2 Gramsbergen, 28/2 Mekenkamp.

Nieuwe Dinkellander: 9/10 1969, Het Teylers-huis.

Twentsche Courant: 30/12 Scheidende hoofdredacteur man van de geleidelijkheid, 31/12 Enschedeër op spoor van in 1872 gepleegde moord, 10/1A. Buter, Henk Lamm, schilder in de moderspraake, 10/1 Twente kwam gruwel-winter redelijk door ('44-'45), 29/1 Nieuwe steen van Rossum wordt angstvallig bewaakt, 30/1 De oude kerk van Ootmarsum, 6/2 Werpbal tornt aan oeroude traditie, 9/2 Met drie ton springstof en wapens in oorlogstijd van Borne naar Enschede, 14/2 A. Buter, Klaas Jassies:

die schouwburg dat was mijn levenswerk, 3/3 Winter verliep volgens prognose profeet Flink, 4/3 Majoor Henk Brinkgreve op 5 maart 1945 vermoord.

Pagina A. Buter: 20/12 De lekkerste feeststoet bak je zelf, 24/12 Zinnig peerd op de niendeur/Dreug hoorn, 3/1 Wapendier had een kort leven (rivierkreeft, wapen Dinkelwaterschap) / Boeskool, 10/1 Gaat de foekepot er uit? / Oude reus, 17/1 Ronde tafel-confidenties / Gedenksteen G. J. Hollink, 31/1 Twee eeuwen omgang met de natuur / Geschoren palm Dulder, 7/2 Laoksteenschenners wacht vreselijke straf, 14/2 Groete uit Den Ham / Heil en zegen / Uithangbord De Mol, Wijthmen, 21/2 Over hessenwegen en primitieve bruggetjes / Klaptafel / Even wennen.

Gelders-Overijsselse Courant: 27/12 Willy H. Heitling, Deftig? (steeg- en dijknamen, 7/3 N. Scheen, Is de Oosterspoorweg nog rendabel?

Archief 1969, het jaarboekje van de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap, bevat als zoveel van zijn voorgangers, een tot dusver ongepubliceerd gebleven bijdrage van de wel bijzonder vruchtbare meester H. W. Heuveel, die al in 1926 overleed (De schoolmeesters ten plattelande in vroeger tijd). Andere bijdragen zijn o.m. van G. J. H. Krosenbrink (opschriften op niendeurbalken en gedenkstenen), Pater M. Reinders O.F.M. (de Franken in Oost Nederland), mr. H. J. Steenbergen, (de kerk en het armenhuis te Geesteren), G. A. W. Boerkool (boerenleven tweede helft 19e eeuw, voornamelijk marktgeschiedenis).

Twentse Post. Dec. 1969. De kroniek van dorp en stad is aan Diepenheim gewijd. Jan. 1970. Dit nummer staat in het teken van het Oldenzaalse carnaval. De kroniek van Diepenheim wordt voortgezet. Zoals steeds ook in deze nummers veel actuele berichten, voornamelijk uit het culturele leven van Twente.

Aold-Hokseberge. Het eerste nummer van de derde jaargang brengt het gemeentewapen op de omslag in originele kleuren. D. Jordaen bespreekt de feestgids voor de onafhankelijkheidsfeesten in 1913. A. F. M. Otte beschrijft de historie van de windmolen De Korenbloem. J. F. Feenstra geeft herinneringen aan de ker-

mis rond 1915. H. Kormelink en J. Overbeeke beschrijven een verkoping bij brandende keersen anno 1708 en Jordaan publiceert een onbekend gedichtje van Berghège. Vredenberg vervolgt zijn serie over de taal van Haaksbergen.

R. J. M. Heerink, Wa'k zeggen wol en leegen nich. Een bundel gedichten van deze „jonge” Twentse dichter, verschenen als no. 7 in de Kleine Twentse Reeks. De dichter zegt er zelf van: „Ik hop, da'j d'r 'n betke wil an hebt, an dat gekuier van mie”. Dat hebben we zeker en de waardering gaat verder dan „wil”. Deze Oldenzaler - nu directeur van de Bibliotheekcentrale te Borne - heeft als dichter school gegaan bij Anton van Duinkerken, maar niet minder bij zijn Oldenzaalse volk. Zijn werk doet soms aan dat van zijn stadgenoot Toon Borghuis denken, maar bereikt veel vaker het peil, waarop literaire maatstaven aangelegd mogen worden. In enkele korte regels, die niet hoeven te rijmen, treft Heerink een mens, een situatie, een gevoel. Wij hopen nog veel meer van hem te zien.

H. Klaassen, Plaggen-Luiks nao Amerika. Voor de tweede keer (na Hutten Toone zoch ne broed, 1964) een volksvertelling van Klaassen in boekvorm. Al 28 jaar is Klaassen uit Albergen de man, die de Twentse Almanak van een dialectverhaal voorziet. Dit is een bundeling van twee ervan. Beide voorbeelden van de plastische manier, waarop Klaassen zijn moderspraak hanteert, waarbij hij graag de gelegenheid gebruikt om details uit taal en volksleven, die verloren dreigen te gaan, vast te leggen. (Kleine Twentse Reeks 6)

D. Poort, Vuurdood in Twente. Verschenen als deel 3 in de Twentse Reeks. De ondertitel „de geschiedenis van de dames van Beckum” (doorgaans „de joffers” genoemd) doet een historisch verhaal vermoeden en dat is het dan ook. Het is geïnspireerd op de marteldood van de twee jonkvrouwen Maria van Beckum en Ursel, „haers broeders wijf”, een bekend verhaal in Twente, sinds Van Deinse er over schreef. Poort volgt de gegevens van Van Deinse, die trouwens pas onlangs in dit blad door D. Jordaan voor een deel aangevochten zijn. Dat hij daar nog geen kennis van had kunnen nemen, bezorgde de schrijver het voordeel, dat hij zijn verhaal voor een deel in Utrecht kon laten spelen. Hoewel Ursula volgens Jordaan mogelijk bij haar huwelijk al wederdoperse is geweest, laat Poort Maria in Utrecht kennis maken met het nieuwe geloof. De gebeurtenissen, zoals hij die vertelt, vloeien overigens heel logisch voort uit de schaarse historische gegevens en hij maakte er een

boeiend verhaal van, waaruit andermaal (na zijn debuut met drie korte historische verhalen) bewijst, dat hij vooral een goed verteller is. Een enkel anachronisme stoort dan ook niet. Interessant is de parallel, die de schrijver trekt tussen de tijd van de reformatie en de onze, nu opnieuw gevestigde waarden aan het wankelen zijn en zelfs de verschijnselen (priester-huwelijk) voor een deel gelijk op lopen.

Bijdragen en Mededelingen Ned. Openlucht-museum, 1969. 2. J. M. G. van der Poel neemt het museumbezit aan boerenwagens op de korrel. Het blijkt, dat de beschrijving van de wagens, afkomstig van het Nationaal Historisch Landbouwfestival in 1913, voor een deel niet klopt en dat voor een deel deze wagens zelfs niet origineel waren, maar voor de show extra versierd werden. Daardoor kwam zelfs de auteur van een proefschrift op dwaalwegen. Zo is de zogenaamde Overijsselse wagen in het museum in werkelijkheid uit de rivierstreek afkomstig. Een Friese wagen was terwille van de show met Hindeloper motieven beschilderd! In vrijwel alle boekjes over boerenwagens zijn tot dusver deze fouten over het hoofd gezien.

Johanna van Buren, Naowille. Nummer 5 in de Kleine Twentse Reeks, zoals bekend een uitgave van Witkam. Een vriend en kenner van de overleden Sallandse dichteres, de Almeloër G. J. Morsink, schrijft een inleiding bij deze derde bundel van haar nog altijd in wijde kring geliefde gedichtjes. Hij wijst er op, dat Johanna's eenvoudige taal bijna steeds iemand in het hart raakt. Dat geldt dan niet minder voor haar eenvoudige onderwerpen, opgetild uit het dagelijkse leven van gewone mensen. Aar v. d. Werfhorst heeft haar eens met Guido Gezelle vergeleken, zij het, dat zij in een kleiner taalgebied bereikbaar is. Of Johanna, als ze in het Nederlands had geschreven, een tweede Gezelle had kunnen worden, betwijfel ik. Maar dat zij in de Oost-Nederlandse streek-literatuur tot de topfiguren behoorde bewijst nog eens deze keuze uit niet eerder in boekvorm verschenen poëzie.

Adriaan Buter.

Twente liet het breed hangen

Een stampvolle Melkionzaal heeft op 12 maart enthousiast genoten van de klederdrachten-show, die de Oudheidkamer Twente met medewerking van groepen uit Markelo, Rijssen, Lonneker en Breklenkamp, enkele particulieren

Agenda

Ver. Oudheidkamer „Twente”, Lasondersingel 129, Enschede 16 april 1970: Jaarvergadering. Na de pauze houdt de heer Sevenster uit Markelo een lezing met dia's over kastelen rondom Goor en Diepenheim.

6 juni 1970: Middagexcursie naar Geesteren en omgeving.

Twents-Gelders Textielmuseum, Espoortstraat 182, Enschede: Het museum is geopend van dinsdag t.e.m. zaterdag van 10-12, 14-17 uur en op zondag van 14-17 uur. Maandag gesloten. Van 18 april 1970 t.e.m. 30 augustus 1970 is in het museum te bezichtigen de tentoonstelling „Wat is sits?”

Museum Palthehuis, Marktstraat 13, Oldenzaal: Het museum is geopend van dinsdag t.e.m. vrijdag van 10-12, 14-17 uur, op zaterdag en zondag van 14-17 uur.

Stichting Heemkunde v. Ootmarsum en omstreken, Stobbenkamp 13, Ootmarsum: Museum en Los Hoes zijn geopend van maandag t.e.m. vrijdag van 8-12, 13.30-17.30 uur.

Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker, Osnabrückstraat 3, Enschede: Bijeenkomsten op de Holterhof op 3 april en 8 mei, terwijl in juni een excursie zal worden gehouden.

Twentse Werkgemeenschap voor Archeologie en Historie, Mercuriusstraat 110, Hengelo: Jaarvergadering met dia's door leden gemaakt op excursies op 17 april 1970. Excursies op 23 mei en 20 juni 1970.

(Data en onderwerpen der vergaderingen en excursies onder voorbehoud van wijzigingen)

en het Nederlands Openluchtmuseum gegeven heeft.

De heer J. Duyvetter en een tiental van zijn medewerkers uit Arnhem lieten fragmenten uit de kostuumgeschiedenis zien, die het voor de pauze opgewekte Twentse chauvinisme weliswaar een deukje gaven, maar die des te interessanter waren, omdat hierdoor de Twentse volksdracht in een breder kader werd geplaatst.

Voorzitter D. Jordaan vertolkte aan het slot de geestdrift van het publiek, met name voor de verscheidenheid aan Twentse kostuums, die nog geboden kon worden. Hij deed een beroep op iedereen, die delen van de Twentse klederdracht bezit en deze niet langer in de familie kan of wil bewaren om ze aan de Oudheidkamer Twente af te staan. Van de collectie die bij de oprichting van het museum in 1906 aangelegd werd, is bitter weinig over, omdat men destijds niet wist, hoe deze zaken geconserveerd moeten worden. Er zijn nu plannen om een nieuwe collectie op moderne wijze in wisselentoonstellingen naar voren te brengen.

Oudheidkamer Twente

„Volkskunst mag niet verward worden met kunst voor het volk, de onwaarachtige kitsch”, aldus de heer J. Michels uit Arnhem die sprak op een goed bezochte praatavond van de Oudheidkamer Twente.

De heer Michels toonde dia's van volkskunst en van zgn. zondagsschilderkunst, waartussen hij vele overeenkomsten aantoonde. In deze eeuw heeft de mens het kind in zichzelf ontdekt, daarom spreekt de spontane kinderlijkheid van dit soort kunst zonder academie ondergrond ons volgens de inleider nu zo aan. Het is hetzelfde primitieve, in de zin van oorspronkelijkheid, dat ons ook in kindertekeningen boeit. De grote kunstenaars hebben gezien dat dit verloren gebied niet verloren mag gaan. Vooral ten aanzien van de expressie kan de vrije kunst veel van de volkskunst leren. Zo kan een brug geslagen worden tussen de kunst met een grote K en de massa.